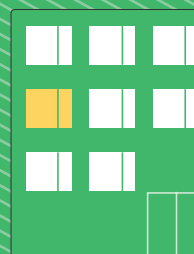
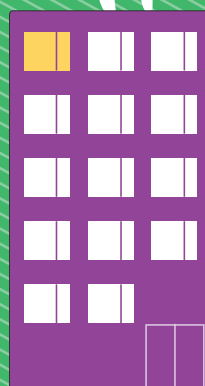
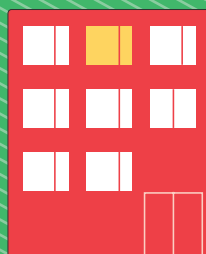
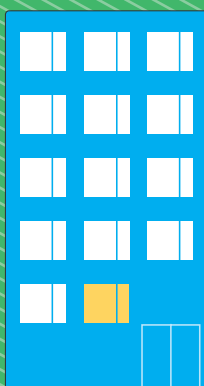
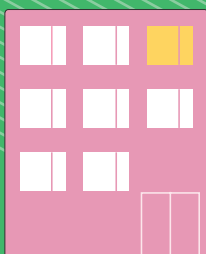
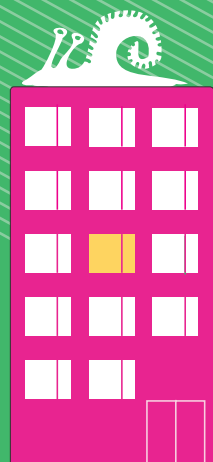

Gertrud Widerberg

3 ÅR MED

BOKSTART

Projektet har genomförts med stöd av Göteborgs Stad och Kulturrådet.
På www.stadsbiblioteket.nu/bokstart kan du också ladda ner häftet som pdf.

Text: Gertrud Widerberg
Fotografi: Marit Lissdaniels
Design: Rebecca Wessberg
Tryck: Stibo Graphic A/S
© 2018 Stadsbiblioteket Göteborg

3 ÅR MED BOKSTART

I Göteborg har vi arbetat tre år med Kulturrådets pilotprojekt Bokstart, och nu delar vi med oss av våra erfarenheter. Det vi har skrivit ska inte ses som en manual utan som en vägledning med råd att ta del av, kanske pröva och ta ställning till.

Vi har valt att fokusera på själva hembesöken och inte den avslutande insatsen med inbjudan till biblioteket vid 18 månaders ålder, då hembesöken var en ny och omvälvande metod för oss. Den dag Bokstart är en ordinarie verksamhet som omfattar en bredare grupp familjer kommer förutsättningarna bli väldigt annorlunda. Och här i Göteborg där vi nu driver ett utökat Bokstart, i kommunal regi, i fler områden och till fler familjer, så närmar sig den dagen. Något ni kan läsa mer om i slutet.

Vi hoppas att ni ska ha glädje och nytta av *3 år med Bokstart* och som vi brukar säga: Om någon frågar er om ni vill bli bokstartare svara JA! Ni kommer inte att ångra er!

Gertrud Widerberg för Bokstart Göteborg
gertrud.widerberg@kultur.goteborg.se

INNEHÅLL

<i>Förord</i>	<i>sid 7</i>
<i>Inför projektstart</i>	<i>sid 9</i>
<i>Första besöket</i>	<i>sid 17</i>
<i>Efter besöket</i>	<i>sid 29</i>
<i>Andra besöket</i>	<i>sid 33</i>
<i>Framtid</i>	<i>sid 43</i>

FÖRORD

För de flesta är Göteborg en bra stad att växa upp och leva i. Men idag är vår stad inte jämlik. Hur vi har det där vi växer upp, leker, bor, arbetar och åldras skiljer sig stort mellan göteborgare. Därför har Göteborgs Stad tillsammans med delar av civilsamhället och näringslivet jobbat för ökad jämlikhet i många år.

Under de senaste åren har vi sett en mobilisering där fler än vi någonsin kunnat tro engagerar sig för att minska de ojämlika skillnaderna. Insatserna kan vi se på olika nivåer, till alla och mer där det behövs som mest. Det gäller bland annat nya arbetstillfällen, stora bostadsprojekt och ett flertal familjecentraler som öppnar. Men det gäller också varje litet barn som med sin familj får besök av personal från biblioteket med bokgåvor och samtal om språkutveckling och läsning.

Forskning visar tydligt att ett framgångsrikt arbete för tidig språkutveckling, högläsning och berättande för små barn på lång sikt bidrar till mer likvärdiga livsvillkor mellan människor. I en stad där vi läser för våra barn är fler behöriga till gymnasiet, fler vidareutbildar sig och fler får jobb. Tillsammans gäller det nu att hålla i det arbetet som vi har påbörjat i Göteborg. Bokstart är en av många insatser som kan skapa möjligheter för ett barn resten av livet.

*Michael Ivarson, direktör Social resursförvaltning
Göteborgs Stad*

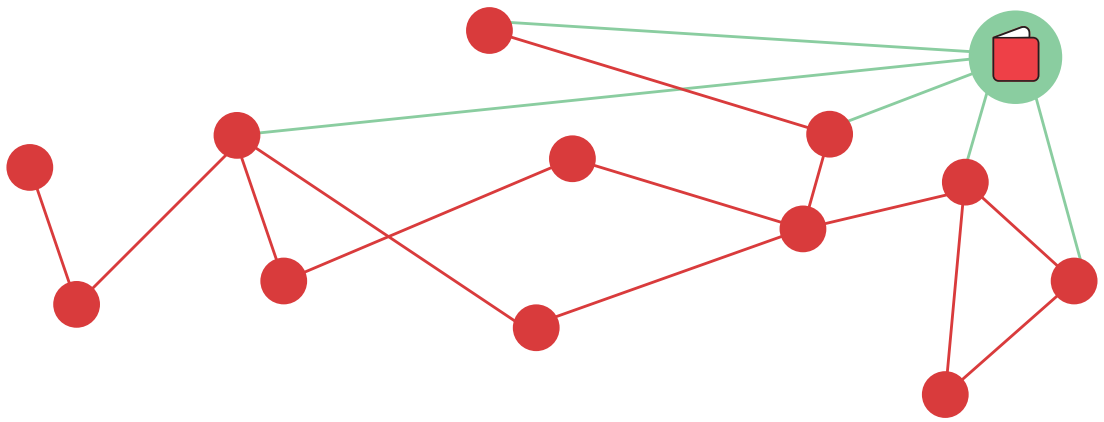

*Inför
projektstart*

SMÅBARNSTIDEN

Att bli förälder är något väldigt speciellt. Det handlar inte bara om att få ett barn utan också om att delvis omformas som individ. Det här kan vara omtumlande och energikrävande. Vardagen blir inte lika lätt att planera eller organisera som tidigare. Barnets behov styr mycket. Finns det barn sedan tidigare är erfarenheten visserligen större men det kan bli ännu mera logistikproblem med flera barn. Att så många familjer ändå tar emot oss och inte lever i totalt kaos är ett under. Därför måste vi vara väldigt ödmjuka inför det förtroende de visar oss då vi blir insläppta som gäster i deras hem. Och det är de och inte vi som vet mest om barnet och om sig själva. Å andra sidan kan världen lätt kännas ganska trång under den här tiden och därför kan ett besök av Bokstart vara uppskattat.

KONTAKTER OCH SAMVERKAN

Det är en stor fördel om ni i god tid innan ni börjar göra besök kan utforska möjligheter till samverkan med olika aktörer utanför biblioteket. Tappa inte modet om det känns trögt. Tiden kommer att arbeta för er och väl ute på hembesök kommer ni förmodligen upptäcka fler och oväntade kontakter. Sätt upp information om Bokstart där ni tror att det kan väcka intresse.

BVC eller en **Familjecentral** är viktiga att kontakta. De kan bistå er med viktig information inför besöken och, om ni har tur, erbjuda sig att förhandsinformera familjerna redan vid 4-månaderskontrollen. Eller så får er kontakt inledningsvis mest handla om att informera om att ni finns och vad ni gör. BVC har många viktiga uppgifter som slåss om utrymmet. Fundera över om ni kan ge dem delar av materialet som familjerna får för att hålla projektet levande för dem. Be någon ur personalen att bli er kontaktperson och försäkra er om att ni kan höra av er om ni har frågor inom deras område. När ni gjort besök en tid kan det vara klokt att försöka få delta vid ett av deras husmöten för att berätta om era upplevelser.

Förebyggande socialtjänsten är en del av Individ- och Familjeomsorgen och finns alltid som en del i en familjecentral. Ta kontakt med dem och be någon av dem att bli er kontaktperson. Försäkra er om att ni kan höra av er om ni har frågor.

Öppna förskolan kan vara ett utmärkt första steg ut för barn och föräldrar. Många upplever den som mindre kravfylld än biblioteket. Lär känna er öppna förskola, och ta reda på om där finns utbildade pedagoger, så att ni kan känna er bekväma med att rekommendera den. Många nyanlända föräldrar vet inget om verksamheten så var beredd på att berätta. Om ni från biblioteket finns där

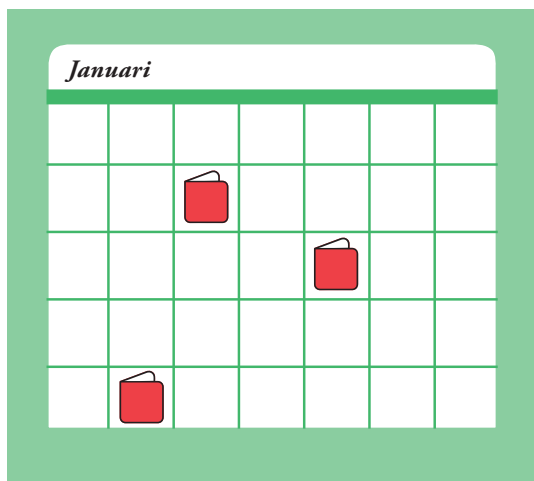
återkommande för lässtunder är det verkligen något att lyfta fram och som lockar.

Förskolor i området är bra att kontakta så att de vet vad deras nyinskolade barn så småningom kommer att ha med sig för bokkunskap i bagaget. Kanske kan ni erbjuda dem samma titlar som ni ger barnen? Bokstartsböckerna kan fungera trygghetsskapande för ett barn under inskolning. Och om barnet inte exponerats för så mycket svenska sedan tidigare kan böckerna fungera som ett sätt för modersmål och svenska att mötas. Har ni möjlighet att erbjuda dem att ni kan komma och informera på verksamhetsmöten är det utmärkt.

Om den som bokstartar inte är den ordinarie barnbibliotekarien på det lokala biblioteket är det viktigt att ni pratar er samman på enheten om hur ni bäst vill agera gentemot förskolan. Önskar ni fler tillfällen att besöka föräldramöten till exempel för att prata böcker och bibliotek och vem ska i så fall hålla i det? Bokstart kan vara en utmärkt anledning att skapa en röd tråd för era insatser.

Bostadsbolag, om sådana finns i de områden ni besöker, behöver också veta vilka ni är. Och kanske kan de bistå er med portkoder eller tagg. Kanske vill ni sätta upp information på anslagstavlor i trapphusen eller medverka på aktiviteter som arrangeras för de boende? Många bostadsbolag tar ett aktivt socialt ansvar.

Trossamfund har ofta social verksamhet riktad till familjer. Om en familj känner sig tveksam till besök från er kan ni ha nytta av att ert material syns i detta sammanhang eller att de som arbetar där talat väl om er. Det är klokt att skänka en uppsättning böcker till dem som arbetar där så de känner sig bekväma med böckerna ni skänker bort.

PLANERING

Det är ofta svårt att ta reda på varifrån ni ska få tag på kontaktuppgifterna till familjerna. Olika kommuner och regioner har olika system så räkna med att det arbetet kan ta lång tid. När ni lyckats ber ni om barn födda från 6 månader innan ni ger er ut på besök och sedan fram till dags dato. Förvarna också om att ni kommer att behöva upprepa detta återkommande. Gör ganska omgående en planering över möjliga besöksdagar och antal familjer per dag (där barnen blivit så nära 6 månader som möjligt) för att se att ni hinner med alla namn på listan. Finns det möjlighet så lämna några oplanerade besöksdagar för familjer som kontakter er och vill byta dag.

De första ca 6 månaderna kommer av naturliga skäl innehålla hälften så många besök som då ni kommit igång med besök nummer två eftersom varje barn genererar två besök under en ettårsperiod. Vi rekommenderar knappt en timmes möjlig besökstid per familj och i möjligaste mån inte fler än fyra besök per dag. Varje besök kräver att ni är öppna för just den aktuella familjens situation och det kräver stor mental närvaro.

TOLKNING

Många kommuner har någon form av system för tolkning, det kan vara kommunalt arrangerat eller i projektform. Undersök detta och se om ni kan få ta del av deras tjänster. Eller finkamma den egna verksamheten efter personer som kan andra språk än svenska och se om de går att anlita vid behov. Det behöver inte handla om att följa med rent fysiskt utan tolkning kan även ske över telefon. Läs mer om tolkning på sida 26.

SJUKDOM

Ni kommer att råka ut för att en bokstartare blir sjuk. Och det känns inte bekvämt att sprida baciller till småbarnsfamiljer. Har ni redan haft telefonkontakt med familjen är det ju lätt att lämna återbud. Annars är det klokt att redan innan fundera på en lösning för en sådan situation. Går ni ut två bokstartare behöver den ena egentligen inte vara helt och fullt insatt i arbetet och då kan vilken kollega som helst hoppa in. Det kan dessutom vara uppskattat eftersom de flesta brukar vara nyfikna. Ju fler av era kollegor som blandas in i Bokstart desto bättre för familjerna när de sedan besöker biblioteket.

Ibland är barnen ni besöker krassliga. De flesta baciller sprids inte så lätt men det kan vara klokt att ha med någon form av desinfektionsservetter. När ni efter "spritning" kommer till nästa familj är det bra att förklara varför ni luktar sprit. Detta signalerar dessutom omsorg om familjen.

SEKRETESS

Det är fortfarande otydligt exakt hur sekretessen som omfattar Bokstart ser ut. Olika kommuner, regioner och verksamheter tolkar sekretess olika. Det är bra att kontakta juristen för verksamheten där ni arbetar. Försök att vara så försiktig som möjligt och låt inte listor med barnens kontaktuppgifter, och eventuellt sista fyra siffror, ligga i datorn. Istället kan de förvaras i pappersformat och inlåsta. När sista insatsen gjorts för barnet ska uppgifterna makuleras. Om ni för någon form av loggbok får inte den förvaras på samma plats som kontaktinformationen, alternativt att ni upprättar någon form av kodnyckel som gör att de olika uppgifterna inte går att koppla till varandra. Skriv inte namn, adress eller kön på barnet eller syskon i er loggbok eller mail ni skickar mellan varandra.

ANMÄLNINGSPLIKT

Precis som när ni arbetar riktat mot barn och ungdom på era bibliotek har ni som bokstartare anmälningsplikt om ni ser något som gör att ni oroar er för ett barns väl. Än så länge har ingen bokstartare varit i den situationen men det är ändå viktigt att tala igenom den här frågan med kontakten på förebyggande socialtjänsten för att bli ordentligt insatt. De kan inte själva göra anmälan men vet vart ni ska vända er om det skulle bli aktuellt.

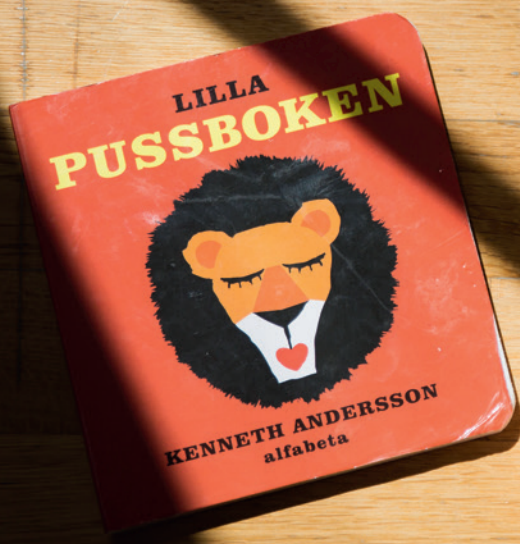
INFORMATION, PRESS OCH MEDIA

Erfarenheten visar att ju fler människor som känner till Bokstart desto fler familjer tar emot besök. Och ju mer politiker och högre tjänstemän får veta desto lättare får ni att driva verksamheten och förhoppningsvis få den permanentad. Sammantaget hjälper vi alla till och lyfter kunskapen om den avgörande tidiga språkutvecklingen.

Media är väldigt intresserade och vi får ofta förfrågan att följa med ut på besök. Diskutera hur ni känner för detta. Vi rekommenderar att ni gör ett iscensatt besök hos en familj där ni redan varit och låter alla vara införstådda med detta. Det är oftast ljud från barnet eller bilder på det som pressen önskar. För att riktigt effektivt lyfta

det faktum att språkutvecklingen startar mycket tidigt rekommenderar vi att ni väljer familjer där barnet är drygt 6 månader. Det ger också den bästa ingången för er att sprida information om språkutveckling som många inte känner till men som ni tillägnat er i ert arbete.

I en pilot får ni vara beredda på, och glädjas över, hur många som är nyfikna på ert arbete. Det är bra att kunna ställa upp och berätta om verksamheten i olika sammanhang. Särskilt uppskattat brukar det vara om ni kan berätta en eller två episoder från besöken. En enkel powerpoint är bra att ha i beredskap. Det är också bra om satsningen syns på bibliotekets hemsida.

*Första
besöket*

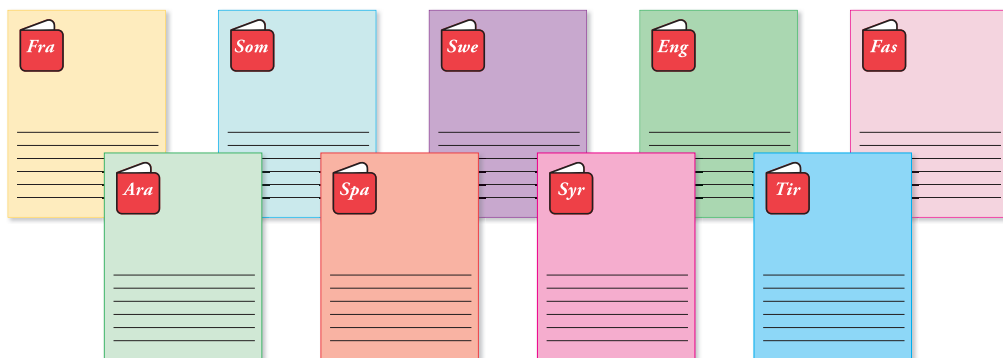

KONTAKT MED FAMILJERNA

Skicka ut vykortet (finns att beställa via Kulturrådet) med tid och datum för tänkt besök cirka två veckor i förväg. Tänk på att er kommunala postgång ibland tar lite tid. Det är bra att skicka med foto och kontaktuppgifter till de som gör besöket. Då kan familjerna kontakta er och när ni kommer vet de att ni verkligen är dem ni utger er för att vara. Alla bokstartare vill inte skylta med efternamn, personlig arbetstelefon eller mail. Lös det då med mer opersonliga kontaktuppgifter, exempelvis bibliotekets allmänna inbox eller kundtelefon. Vi valde att lägga allt material i det lokala bibliotekets kuvert och skrev adressen för hand för att inte förväxlas med reklam. Om familjen sedan inte hörde av sig såg vi det som ett godkännande till besöket.

Om ni, inför besöket, väljer att ta telefonkontakt med familjen kan det ändå vara bra att inledningsvis skicka ett brev. Under telefonsamtalet kan ni sedan passa på att få förhandsinformation om sådant som underlättar vid själva besöket, exempelvis annat modersmål, tolkbehov, vägbeskrivning och kanske portkod. Om det finns syskon i förskoleåldern kan det ibland vara bra om ni kan erbjuda besökstid då de är på förskolan.

SÄKERHET

Även om erfarenheten från Bokstarts första år varit att hotfulla situationer är väldigt ovanligt (faktiskt ännu inte förekommit) är det viktigt att ni skapar ett system för att hålla er chef/kollegor informerade om var ni är under dagen och att ni kommit tillbaka. Det kan ske genom mail eller att en lapp läggs på överenskommen plats, med adresser och klockslag, för att sedan tas bort vid dagens slut. En bokstartare bör alltid ha en mobiltelefon med sig ut. Den kan komma väl till pass om en adress är svår att hitta eller om ni behöver söka upp telefonnummer till någon familj. Ha också telefonnumret till polis samt till kontaktpersonen för förebyggande socialtjänsten i mobiltelefonen.

ATT TA MED

Gör en lista över vilka böcker ni vill ta med er ut. Böckerna som vi delade ut var särskilt utvalda av en grupp sammanställd av Kulturrådet. *Pinos dagbok* och *Lilla pussboken* upplever vi har blivit särskilt uppskattade. Att någon av böckerna är med tjocka sidor är en stor fördel.

Det är inte ovanligt att det finns yngre storsyskon med vid besöken. Ha gärna med en extra gåvobok även till dem. Vanligast är barn drygt två år gamla, men ett åldersspann på böckerna rekommenderas ändå. I en del familjer där barnet har någon form av funktionsnedsättning kan det vara klokt att istället för de ordinarie böckerna välja böcker med TAKK. Fundera på om ni ska köpa in en liten depå med sådana böcker.

KULTURRÅDETS INFOMATERIAL

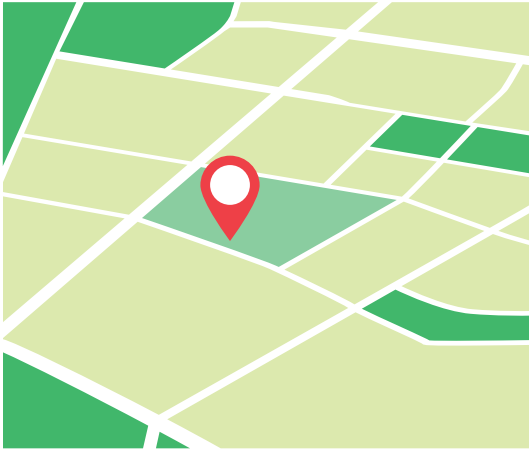
Kulturrådet har tagit fram informationsblad för respektive ålder på barnet som finns på flera olika språk. I den mån det är möjligt ska materialet delas ut på familjens modersmål om inte annat önskas. Om flera språk talas i familjen kan det vara

bra att erbjuda materialet på alla dessa. Då ger ni en signal om att barnet och dess språkutveckling är något som alla är en del i. Ibland går det att gissa familjens modersmål utifrån efternamn men det är ändå klokt att ha med ett exemplar av varje språk ut. Gör ni flera besök efter varandra tar ni med er flera ex. Om det aktuella språket av misstag inte finns med är det en fin gest att informera om att ni kommer att skicka det i efterhand. Om ni upplever att en flerspråkig familj har ett stort intresse av att utveckla sin svenska kan ni föreslå att ni även lämnar materialet på svenska.

EXTRA INFORMATION

Under ett besök händer det att saker kommer på tal där ytterligare informationsmaterial kunnat vara till glädje. Exempel på detta är bibliotekets öppettider, program riktade till barnfamiljer, läxhjälp eller språkcaféer. Information om familjecentraler, BVC, socialtjänsten och öppna förskolan kan också efterfrågas. Hör er också för i ert närområde om det pågår annan verksamhet som ni tror kan vara av intresse för familjen, exempelvis Svenska med Baby eller barntimmar arrangerade av olika trossamfund. Alla sociala sammanhang gynnar språkutvecklingen. Var försiktig med att per automatik lämna ut för mycket informationsmaterial vid besöken. Risken är att det blir liggande och kan till och med fungera avskräckande.

Efterfrågas information som ni inte har med er går det alltid att skicka i efterhand. Det visar också på ert engagemang och omtanke. Ni kan fundera på om ni vill hjälpa familjen att ansöka om lånekort redan vid besöket och hur det i så fall ska lösas. I många kommuner och regioner finns redan ett gåvobokssystem där ett gåvobevis lämnas ut på BVC. Fundera på om den satsningen kanske kan införlivas i ert projekt och i så fall hur.

BESÖKET

Det kan ibland vara svårt att hitta fram till familjens ytterdörr. Det är bra att vara utrustad med en mobiltelefon med GPS, lägenhetsnummer och tidsmån. Många områden är dåligt skyltade och det är inte alltid som familjens namn finns vare sig på porttelefon eller informationstavla. Ibland svarar ingen i porttelefonen eftersom de har stängt av ljudet för att inte väcka barnet. En utväg är att ringa på hos någon granne för att bli insläppta i porten. Då ska ni alltid berätta att ni är från biblioteket. Ibland är också ringklockan satt ur funktion för att inte störa barnets sömn. Knacka då istället och ställ er så att ni syns i kikhålet och se till att bokstartsloggan på kassen syns. En sista utväg är att ropa lugnande genom brevinkastet.

Familjerna som öppnar är inte alltid införstådda med att ni ska komma. En del har missat utskicket och andra har glömt bort vilken tid som uppgetts. Erfarenheten är att det trots detta kan bli ett bra besök. Ibland kommer ni ändå olägligt och då är det bra att kunna erbjuda en annan tid, antingen direkt eller senare per telefon. Eller så blir det ett kort överlämnande av påsen med en fråga om ni kan återkomma för besök två.

UPPLÄGG

Inled med att fråga om det passar att ni kommer in. Ta av er skor och ytterkläder. Det visar att ni inte är ”på språng”. Presentera er och hälsa, också på barnet om det är vaket. Var observanta på om barnet sover och visa i så fall respekt för detta och sänk ljudnivån. Ibland visar familjen att de önskar ta samtalet i hallen men oftast blir ni säkert visade in till soffan. Presentera inledningsvis vilka ni är, varifrån ni kommer och varför ni kommit. Plocka

sedan upp böckerna och, om det är möjligt, ge en av dem till barnet att undersöka. Har ni tur kan sedan ett improviserat samtal om språkutveckling utspela sig. Dela ut materialet till föräldrarna.

Är ni två personer som gör besöket så bestäm i förväg vem som inleder. Den andre kan då vara mer passiv och snappa upp saker som händer i stunden. Det är bra att turas om i rollerna så att båda känner sig bekväma i bägge.

När tiden börjar bli knapp, om ni känner att ni fått sagt det ni vill eller om barnet signalerar att det är trött, avslutar ni med att fråga om ni kan höra av er igen om ungefär ett halvår för ett nytt besök och nya böcker. Fråga gärna efter familjens telefonnummer och erbjud er kanske att inför nästa besök förutom brevet även påminna via sms.

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Ett 6 månader gammalt barn är oftast ganska oblygt. Däremot kan ett barn i den här åldern inledningsvis titta nyfiket och ta kontakt för att stunden efter vrida bort huvudet eller ta kontakt med föräldern. Ha då inte bråttom för det kan hända att det bara tar en paus eller gör en kontroll att allt är ok. Tittar barnet på föräldern kan ni sätta ord på detta och säga ”ja, där är pappa”. Barnet förstår mycket mer än det kan uttrycka.

Om ni som bokstartare talar till barnet med detta i åtanke kan ni gestalta ett viktigt budskap till övriga familjen. Om familjen talar andra språk än svenska så var medvetna om att barnet kanske inte är van vid att höra svenska och kan tycka att ni låter konstigt. Men så här små barn är duktiga på att lista ut er intention, dvs att ni är intresserade och söker kontakt. Att små barn tar pauser i samspel kan också vara bra att sätta ord på inför den övriga familjen. Vi har ofta så bråttom.

BARNSYN

Att ge en av böckerna till barnet kan ibland mötas med förvåning. Många har inte tänkt att böcker är något för så här små barn. Om barnet är 6 månader kan barnet oftast greppa boken. Är det inte bokvant kommer det förmodligen ta boken till munnen för att smaka på den. Då är det viktigt att förmedla till barn och föräldrar att detta är något rätt och bra. Förklara att munnen och tungan är barnets känsligaste organ som de vill undersöka det mesta med. Informera även om att ifall en lånad bok blir förstörd av ett litet barn behöver de inte ersätta den. Och att även riktigt små barn

är välkomna till biblioteket även om de kanske skriker, äter eller möblerar om bland böckerna.

Många har respekt för böcker och då måste ni förklara att det är viktigt att ett barn tidigt får en positiv känsla för böcker för att senare bli en läsare. En del är istället rädda för bakterier och då får ni informera om hur kort livslängd de flesta bakterier har. Om barnet inte smakar på boken direkt kan det vara ett tecken på att de redan har umgåtts med böcker och ni kan höra er för om det. Förutom att smaka på böckerna är det vanligt att barnet slår på dem med hela handflatan. Så gör det ofta med många saker. Att som bokstartare svara på bankandet kan ge en trevlig stunds trumväxling och även detta, kan ni förklara för föräldrarna, handlar om språkutveckling – turtagning.

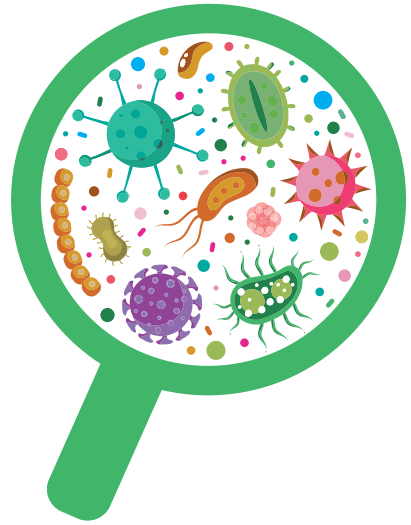
Har ni tur kan ni få tillfälle till lite ”pratläsning” med barnet. Det går utmärkt även om barnet sitter kvar hos föräldern. Den magiska läsrösten och bladdrandet kan ge en väldig effekt på ett barn och det i sin tur blir en viktig upplevelse för de andra i familjen.

Det kan vara bra för familjen att ni berättar att bokgåvorna är utvalda för att de är lätta att umgås med och berätta kring. Inte att inledningsvis läsa från pärm till pärm. Det är det mysiga umgänget kring boken som är det första och viktigaste. Så här pass små barn kan oftast inte uppfatta abstrakta representationer i form av bilder. De upplever främst form, färg, kontraster och känner struktur. Men ganska snart kommer bokens innehåll att successivt öppnas.

Om ni valt *Lilla pussboken* är det inte självklart att barnet uppfattar sin spegelbild i slutet av boken. De kan registrera rörelsen som blir i spegeln och senare vid 8 månader uppfattar barnet spegelbilden som en kompis. Först vid tio månaders ålder förstår många barn att spegelbilden är de själva. Det kan vara bra att upplysa familjen om detta så att de inte blir oroliga över barnets reaktion.

FÖRSTABARN ELLER INTE

Det kan vara stor skillnad att besöka ett förstabarn eller ett barn i en syskonskara. En del förstabarnsföräldrar känner sig väldigt osäkra och har många frågor. Å andra sidan kan en del som själva kommer från en stor syskonskara redan ha mycket kunskap. En förälder som fått sitt andra eller tredje barn känner sig tryggare och mer kompetent och tycker kanske inte att den behöver så många råd. Det är bra att tänka på när ni förmedlar ett

budskap. Vare sig fallet är det ena eller det andra kan det ibland kännas som att ett bokstartsbesök främst handlat om att bekräfta föräldrarna om att de redan gör ett bra jobb och är fantastiska. Det är också en viktig uppgift.

SYSKON

Det är inte ovanligt i en familj att flera barn fötts ganska tätt och därför kan ni få samsas med ett drygt 2-årigt syskon vid besöken. Flera av dessa är ganska frustrerade och svartsjuka. Därför är det bra att vara utrustad med en gåvobok även till dem. Men ännu viktigare är att signalera till, de oftast ganska besvärade, föräldrarna att detta inte är ovanligt eller något att skämmas över.

Ibland är familjen inte van vid främlingar på besök och de har kanske inte tidigare sett det äldre syskonet bete sig på detta vis. Med ett svartsjukt syskon är det en fördel att vara två bokstartare så att den ena kan ägna sig åt syskonet och den andra fortsätta tala med föräldrarna.

JÄMSTÄLLDHET

Ofta träffar ni bara den ena föräldern vid besöket men ibland är bägge med eller någon annan släkting. När ni talar om Bokstart, använd gärna därför ordet familj istället för förälder. Tänk på att det ni säger berör hela familjen. Det är lätt att slentrianmässigt vända sig bara till mamman och det är olyckligt eftersom vi vet hur viktigt det är med manliga läsande förebilder, inte minst för pojkar. Och vid vissa besök kan ni faktiskt säga precis det. Därför är det även viktigt att informationsmaterialet delas ut på alla språk som talas i familjen.

TV OCH MOBIL

Under många besök står TV:n på. Om det känns möjligt, be dem sänka ljudet för att samtalet ska gå lättare. Är du äldre kan du skylla på dålig hörsel. Ofta resulterar det i att den stängs av helt och inte sällan berättar föräldern om sin oro över allt för mycket TV-tittande. Berätta gärna att det kan vara klokt att stänga av TV:n korta stunder för att hjälpa barnet att hålla fokus på boken eftersom det är svårt att konkurrera med TV:ns dragningskraft.

För barn med ett annat modersmål men där det är brist på möjligheter till umgänge med andra på sitt språk kan TV eller Youtube med barnsånger vara ett sätt att få höra sitt språk mera och det är positivt. Många barn lär sig snabbare hur en mobil fungerar än en bok. Och givetvis är ögonkontakt med de närmaste i familjen centralt i barnets utveckling men ni kan också lyfta hur mobilen kan användas språkutvecklande. Att ta vardagliga bilder av barnet då det äter, leker eller badar kan bli ett bra underlag för att sedan berätta och umgås kring den lilla historien.

SAMTAL VI INTE VILL HA

Inför starten av Bokstart fanns en farhåga att familjerna skulle vilja tala om många andra saker, och problem, än det som ryms i uppdraget. Detta händer inte så ofta som befarat. Undvik att själva öppna upp för frågor som inte handlar om er kärnfråga, hur de trivs i området där de bor t ex. Några bokstartare har fått lyssna till rasistiska synpunkter om grannar och då är det bra att stoppa ett sådant samtal med att kort understryka att ett uppdrag är biblioteket och att biblioteket finns för alla. Men det är lättare sagt än gjort för som

bokstartare är vi ändå oinbjudna gäster och vill vara ödmjuka för det förtroende familjerna ger oss.

De gånger ni får frågor om exempelvis ett barns hälsa så var tydlig med att det här inte tillhör er kompetens och hänvisa istället till de som har den. Ni behöver inte veta allt men ni ska gärna veta vilka andra som gör det. Sjuka barn ska inte hänvisas till BVC och före 9 månaders ålder tar oftast inte vårdcentralen emot dem. Ta reda på vad som gäller i just er kommun. Om ni upplever att någon av er ofta blir utsatt för att de ni besöker "träder över det privata gräns" kan det vara klokt att låta hen ta hand om den representativa inledningen av besöket. Som bokstartare är ni fortfarande professionella biblioteksarbetare, men utan disk.

OFÖRUTSEDDA SITUATIONER

En av de mest spännande sakerna med att vara bokstartare är allt nytt vi lär oss och får vara med om. Det ena besöket är inte det andra likt och besöken blir inte alltid som ni tänkt er. Även efter många besök kommer ni att vara med om situationer ni inte kunnat förutse eller förbereda er på. Och det är inte alltid ni känner er så nöjda med hur ni hanterat det hela. Trösta er då med att nästa gång vet ni mer. Samtidigt som det är viktigt att vara ödmjuk inför familjerna ni möter är det lika viktigt att vara ödmjuk inför er egen insats och känna er stolta över att ni ändå gjort så gott ni kunnat just i den stunden.

ÄTA ELLER INTE ÄTA

Ofta blir vi bjudna på något under ett bokstartsbesök. Ibland är det bara något att dricka men det kan också stå ett helt bord uppdukat med härligheter och någon gång faktiskt en hel måltid. I vissa hem finns inte traditionen att säga "Var så goda" utan det bästa är att säga att allt ser gott ut och fråga om ni får smaka. Om ni vill tacka nej är det inte alltid så lätt. Det här är viktigt för många och ni måste verkligen känna efter hur det i så fall skulle tas emot. En tydligt osäker förälder som gjort ansträngningar, kanske bakat, kan slappna av betydligt om ni äter och berömmar det ni får.

Med tiden kan det bli lättare att förklara (eller faktiskt hitta på) att ni redan druckit kaffe två gånger. Det accepteras ofta och ibland blir ni istället bjudna på ett glas vatten eller juice. Ibland kommer erbjudandet om kaffe eller te precis då ni ska bryta upp. Då kan ni be om att få skjuta upp det till nästa besök på grund av tidsbrist.

FLERSPRÅKIGHET

Undvik att fråga vilket land familjen kommer ifrån. Många tar illa vid sig av den frågan. Däremot är det helt adekvat att fråga efter vilka språk som talas. Ofta talas flera språk sida vid sida på ett sätt som vi kanske inte är så vana vid. Visa tydligt att det är för deras skull frågan ställs eftersom ni vill ge informationsmaterial på de språk de bäst behärskar. Ibland kommer familjen själva att tala om sitt ursprung och då är det givetvis självklart att samtala om detta.

Det är en stor utmaning som familj att befinna sig i en annan språkmiljö än den egna. Och det är en fördel om föräldrarna tidigt tänker både långsiktigt och strategiskt. De flesta föräldrar önskar en god framtid för sitt barn och inser att en väl utvecklad svenska är av avgörande betydelse. Det bästa en förälder kan göra är att stärka barnets språkutveckling på det språk föräldern själv talar – att tala ”sitt hjärtas språk” med sitt barn. Om föräldrarna själva vuxit upp i Sverige med föräldrar som talar ett annat språk än svenska kan ”hjärtats språk” vara ett där de naturligt växlar.

Många familjer har erfarenhet av barn som förstår modersmålet men, till stor sorg, vägrar tala det. Då kan ni som bokstartare lyfta fördelen med att återkommande umgås med barn och vuxna med samma språk. Skypesamtal med släkt och vänner kan också lyftas fram. TV-kanaler och Youtube är också tips som tidigare nämnts.

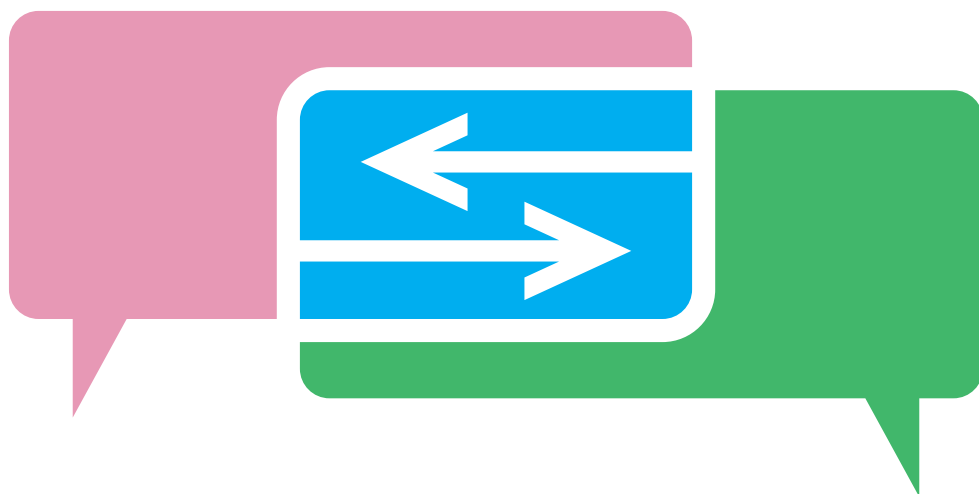
Hos en del nyanlända familjer kan inställningen finnas att det enbart är svenska som ska gälla

framöver och att detta är ett gemensamt språkprojekt för hela familjen. Då kan ni understryka att forskning visar att ett gott modersmål är den bästa grunden för inläring av ytterligare ett språk. Och att små barn har en fantastisk kapacitet att lära sig flera språk. Att behärska olika språk är dessutom en stor fördel i yrkeslivet och det ger inte minst starka band inom familjen och gör det lättare att relatera till sina rötter. Givetvis ska föräldrarnas arbete med att själva lära sig svenska alltid uppmuntras. Då kan de bättre stödja sitt barns totala språkutveckling. Om föräldrarna förstår barnets försök att lära sig svenska ord och inför barnet kan koppla det till samma begrepp på modersmålet stärker de barnets tro på sin egen förmåga.

Presentationen av gåvoböckerna ger en fin ingång till det här samtalet. Böckerna är valda inte för att läsas från pärm till pärm utan för att samtala och umgås kring på modersmålet. Tala också om att böcker på många olika språk för både barn och vuxna finns på biblioteket.

TOLK

Vid vissa besök är språkhindren extra stora. Ofta förstår dock föräldrarna mer än de kan uttrycka, precis som ett litet barn och det kan också påpekas. Om ni ändå är tveksamma till hur mycket som förstås är det bra att begränsa informationen och att upprepa de viktigaste delarna för att se om det verkligen uppfattats. Om hindren är för stora kan det vara klokt att föreslå ett nytt besök, den gången tillsammans med en tolk. Alternativt ta

med en tolk till andra besöket. Ibland finns någon bekant eller släkting med som kan tolka. Personen kan vara med i rummet eller via högtalartelefon. Om den ena föräldern kan svenska och den andra inte, försök få den som kan att tolka kontinuerligt under hela besöket så att den som inte förstår känner sig inkluderad och har möjlighet att fråga och reagera på det som sägs.

Att låta äldre barn tolka åt sina föräldrar är egentligen inte något vi vill. Men om det ändå sker är det bra att signalera att detta är ett undantag. För att markera att barnet faktiskt utför ett arbete kan ni erbjuda hen att senare komma och välja en bok på biblioteket som lön. Kanske får ni också på detta sätt ett äldre syskon att skapa starkare band till biblioteket.

En tröst vid besök med stora språkhinder är att ni ändå lämnar kvar material på föräldrarnas språk, under förutsättning att personen verkar läskunnig. Har ni tillgång till tolk har ni en stor fördel inte minst om personen i fråga är intresserad av små barn. Vi ska dock vara medvetna om att ett tolkat

besök är något ganska speciellt. Brukar ni vara två bokstartare som går ut kommer ni att uppleva att det känns lite trångt när ni kommer tre stycken. Kom då överens om att en av er står för informationen och den andra umgås med barnet. Det är lätt att som bokstartare, efter ett tolkat besök, känna sig tråkig och lite läraraktig. Detsamma gäller efter tolkning över telefon. När budskapet måste komprimeras (allt tar dubbelt så lång tid) och den omedelbara reaktionen och kontakten fördröjs blir känslan helt annorlunda. Det betyder inte att ni misslyckats.

Om tolken är van vid små barn kan det vara spännande att avslutningsvis låta tolken umgås lite med barnet. Ni kommer att märka en tydlig skillnad på barnets reaktion då det lyssnar till modersmålet mot då ni umgåtts. Tala om för föräldern att det är ett tecken på ett litet barns kompetens att skilja ett språk från ett annat och att detta startar redan i magen. Det visar också på vilken kraft föräldern har då den använder "sitt hjärtas språk".

*Efter
besöket*

RAPPORTERING & DOKUMENTATION

Utforma ett system för dokumentation på utfallen av besöken. Intressant att notera är hur många ni kommer in till och hos vilka ni inte gjorde det. Samt hur många som tackat nej. I de fall ni erbjuder dem att som alternativ hämta påsen på biblioteket är det också intressant att veta hur många som nappar på förslaget. Om ersättningen till det lokala biblioteket är baserat på utfall behöver ni fundera över vad ni vill ge ersättning för. Vi ersatte det lokala biblioteket för varje inplanerat besök oavsett utfall samt för påse utdelad av bokstartare på biblioteket. Ni behöver också ta ställning till hur ni ser på ersättning för besök hos tvillingar eller då två familjer nås genom ett besök.

Efter genomfört besök är det viktigt att notera viktig information som kan vara till nytta inför det andra besöket. Det är lätt att tro att ni alltid kommer att minnas varje familj och besök men med tiden är det inte så. Viktigt att notera är språk, tolkbehov, funktionsnedsättning, eventuella syskon och annan information som gör det lättare att få kontakt med familjen vid nästa besök. Det

kan också vara intressant att notera vilka i familjen ni träffat, om ni upplever att det redan finns barnböcker i hemmet, om de har lånekort, har besökt öppna förskolan eller annat som kommit upp i samtalet och som är spännande att stämma av vid det andra besöket. Att inför nästa besök kunna läsa på om familjen är en bra förberedelse och om ni då kan plocka upp något som de har sagt upplever många sig sedda. Ni gör många sådana här besök men familjen får bara dessa!

Vi bokstartare har ett specifikt budskap till familjerna men det blir också påtagligt att vi själva lär oss väldigt mycket av de som vi besöker. Vi får ny kunskap, omvärderar gammal och många frågor väcks. Om ni går ut med en kollega har ni fördelen att kunna bolla detta med varandra. Ännu bättre är om flera bokstartare träffas återkommande för att tillsammans tala om det som är aktuellt. Ett första intryck är oftast det starkaste och för att komma ihåg sin tanke är det bra att notera den tills det finns tillfälle att ta upp den. För nya tankar blir snabbt lite dammiga och otydliga.

SEKRETESS

Exakt hur sekretessen som omfattar Bokstart ser ut är otydligt. Så för säkerhets skull bör era listor med barnens kontaktuppgifter inte finnas i datorn utan förvaras i pappersformat i ett låsbart utrymme. Noteringar ska inte förvaras tillsammans med listan. Utforma istället någon form av kodnyckel mellan de olika dokumenten. Notera inte kön, adress eller namn på barnet och eventuella syskon. Skriv istället ”hen”, ”barnet” eller rätt och slätt ”xx”. Formulera er givetvis aldrig på ett sätt som skulle kunna upplevas som utlämnande, sårande eller kränkande. Det här är självklara saker för den som arbetar på ett bibliotek men det kan vara svårare än vi tror att omfatta i skriven text.

OM INGEN ÖPPNAR

Det är inte ovanligt att ingen öppnar när ni ringer på. Under vårt pilotprojekt utgjorde dessa besök 30–40 %. Efter flera sådana besök under en dag eller någon vecka känns det nedslående. Men med tiden har vi lärt oss att skälen kan vara väldigt många och olika. En del kan ha flyttat utan att ha gjort adressändring, de kan vara bortresta eller glömt bort kortet ni skickat. Om en förälder jobbar natt kan den andra ha givit sig iväg till släkt eller vänner för att ge lite ostörd sömn. Några kan också medvetet hålla er borta och då är det lika bra att besöket inte blir av. Ni kommer ändå att få uppleva att många familjer ni faktiskt träffar har en väldig glädje och nytta av ert besök och det är gott nog.

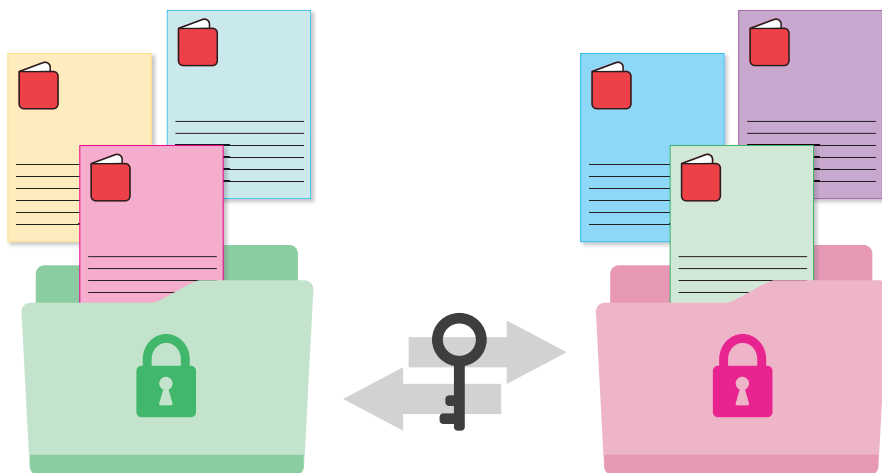
Ni kan välja att tillverka ett kort som ni lägger i familjens brevlåda med information om att ni varit där och be dem ta kontakt om de önskar en ny tid. Eller erbjuda dem att istället hämta påsen på biblioteket. Det kan ge utdelning att fylla i kortet utanför lägenheten, även om brevinkastet är i porten. Kanske har förälder och barn bara tagit sig en lur eller befunnit sig i badrummet och plötsligt öppnas dörren och besöket blir av.

OM NÅGON TACKAR NEJ

Familjer ni kontaktar kan också höra av sig för att tacka nej till besök. Det är egentligen inte så konstigt men det känns ändå lite som ett nederlag. Fråga gärna varför eftersom ni kan lära er av detta. Får ni argumentet att de bara talar sitt modersmål i hemmet är det ju ett gyllene tillfälle att ge föräldrarna ros för detta. Det är en stor fördel om ni kan erbjuda dessa familjer att istället hämta gåvan till barnet på biblioteket. Eventuellt kan ni också bestämma en särskild tid för detta så att det är en bokstartare som kan lämna över den och kanske berättar lite av det ni brukar säga.

SYSTEM FÖR ATT NOTERA DETTA

Notera hur många familjer som tackar nej till besök, som inte är hemma och om familjerna nappar på erbjudandet att hämta påsen på biblioteket istället. Eftersom det senare kan hända när ni själva inte arbetar i disk kan det vara bra att hitta ett sätt för era kollegor att enkelt notera att så har skett, och när.

*Andra
besöket*

PRESS OCH MEDIA

Om ni vill få ytterligare medial uppmärksamhet kan det vara en god idé att planera in en sådan insats en kortare tid efter att ni börjat med det andra besöket. Journalister är, helt begripligt, frågande inför om en insats på 20–45 minuter verkligen kan sätta några spår eller påverka något. Och det är en härlig känsla att kunna berätta att det gjort det.

ÖVERGRIPANDE PLANERING

När det är dags att planera för det andra besöket är det klokt att ta reda på hur familjerna i era upp-tagningsområden brukar göra med förskolestart. I vissa områden är det vanligast att barnen börjar vid 18 månaders ålder och i andra redan vid ett år. Att göra hembesök mitt i inskolningstider är inte så bra. Det är svårt att hitta en tid och dessutom brukar både barn och föräldrar vara ganska trötta.

Det är en stor omställning för ett barn att börja förskolan och ibland också för föräldrar att släppa ifrån sig sitt barn dit. Har inte föräldrarna själva gått i förskola är steget ännu större. Den här perioden kan hålla på i flera månader så det kan vara ett alternativ att göra andra besöket redan vid 11 månader istället för 12, vilket vi valde i Göteborg.

PLANERING

Om ni väljer att återkommande fylla på med familjer från nya listor kommer planeringen att se annorlunda ut jämfört med tidigare. En besöksdag kan innehålla både 6- och 11-månadersbesök. Precis som inför första besöket är det bra om ni tidigt kan göra en planering för hela terminen. Lämna om möjligt några dagar tomma för familjer som behöver byta tid. Räkna med att det andra besöket tar lika lång tid som det första.

RAPPORTERING & DOKUMENTATION

Eftersom det är intressant att kunna titta på statistik för första och andra besöket separat försök hitta på ett system för att kunna skilja dem åt, till exempel med färg. Troligen är det fler familjer som släpper in bokstartarna vid andra besöket än vid det första. Då är de mer införstådda med verksamheten. Men om så inte sker är det intressant att fundera på varför.

KONTAKT MED FAMILJER

Vykortet ni skickar ut inför andra besöket är det samma som inför det första (se sid 18).

SÄKERHET

Samma rutiner som inför första besöket (se sid 19).

LÄS PÅ INFÖR BESÖKET

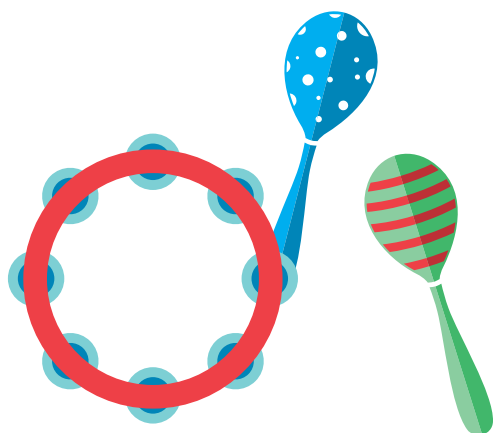
Om ni fört någon form av noteringar efter det första besöket kan ni ha stor nytta av att läsa igenom detta innan ni återkommer. Ni vet om det behövs syskonbok, om det behövs material på annat språk eller tolk. Men ni är också bättre förberedda och kan tydligare se om saker ändrats sedan sist. Kanske har ni också noterat något roligt eller spännande från första besöket som ni kan ta upp igen vid det andra. Att bli ihågkommen brukar uppskattas.

ATT TA MED

Materialet ni tar med er ut denna gång är inte samma som första gången. Gör därför ytterligare en lista. Allt ska även denna gång packas i en bokstartspåse. Böckerna som delats ut i Göteborg vid 11 månader är *Knacka på*, *Lalo trummar* samt *Vad ska lilla Nallen göra nu*. Framför allt de två första titlarna, som bägge finns med tjocka sidor, upplever vi har blivit väldigt omtyckta eftersom de är så interaktiva och färgglada.

KULTURRÅDETS INFOMATERIAL

Precis som för 6 månader finns ett särskilt blad för barn runt ett år (samt 18 månader och 3 år) på flera språk. Om ni fört noteringar från första besöket om eventuella andra språk än svenska som talas i familjen så behöver ni bara ta med de bladen.

EXTRA MATERIAL

Precis som förra gången kan det vara bra att ha material på lut om sådant som kan intressera familjerna. Det aktuella programmet för öppna förskolan eller bibliotekets aktiviteter exempelvis. Och vet ni sedan sist att det kan finnas syskon hemma kan det vara bra att även denna gång ha med lite syskonböcker. Kanske vet ni från förra besöket vilken ålder syskonet har och om det finns något särskilt ämne som intresserar det.

BESÖKET

Flera bokstartare har vittnat om att de upplever att ettåringar skiljer sig mer från varandra i utveckling än barnen gör då de är 6 månader. Särskilt tydligt är att några ännu inte kan gå och andra kan både springa och hoppa. Men gemensamt för dem är att den grovmotoriska utvecklingen är väldigt i fokus. Kan barnet ännu inte gå är det ofta ganska otåligt och kan det gå vill det egentligen inte göra annat. Och ni kan se hur barnet verkligen njuter av en större självständighet när det gäller att nå och förmå mycket mera utan hjälp. Ett barn som går tidigt kräver en hel del av sina föräldrar eftersom barnet klarar mer motoriskt än det mentalt kan omfatta. Det gör att de lättare utsätter sig för fara och en del föräldrar som ni möter kommer att vara ganska trötta av allt påpassande. Dessutom sover barnet inte lika mycket på dagen vilket ger färre tillfällen för föräldern till återhämtning. Ett besök hos en familj där barnet redan går kan bli lite rörigt men om ni är två kan den ena bokstartaren umgås med barnet och på så vis göra det möjligt för föräldern att lyssna på den andre.

Kanske kommer ni också att möta föräldrar som är bekymrade eftersom stunden med böckerna numera inte blir lika rofylld och tiden med full

koncentration mycket kortare. Berätta att detta bara är en period, om ett tag kommer det förmodligen bli lugnare igen om det fungerade förut. Kanske fungerar sång och rörelselekar bättre just nu? Och även detta vet vi ju är väldigt språkutvecklande. Några bokstartare skaffade en sångpåse (med barnanpassade instrument och attribut till klassiska sånger) som de tog med ut för att lättare fånga barnets intresse. Men då är det viktigt att ni tidigt gör klart för föräldrarna att detta inte är en gåva som lämnas kvar. Och det kräver en del smidighet att få sakerna tillbaka från barnen när det är dags att gå.

Berätta för föräldrarna att de kanske kommer att uppleva att barnet språkligt stannar i utveckling under den här perioden. Eller faktiskt backar. Det är bra att vara observant på förändringar i barnets utveckling och fundera på vad barnet istället håller på med. Om den grovmotoriska utvecklingen verkar väldigt aktiv kanske detta kräver så mycket av barnet att det andra satts på paus en stund. Barnet fortsätter att samla på sig språklig kunskap men levererar inte lika mycket.

Är föräldrarna oroliga ska de naturligtvis kontakta BVC. Föräldrar kan också oroa sig över ett barn som ännu inte går. Nämn då att det inte alltid är en fördel att ett barn går tidigt (se ovan) men att de, om de är oroliga, inte ska dra sig för att kontakta BVC som vet allt om detta, till skillnad från oss.

I den här åldern kan barnet vara mer blygt än vid förra besöket. Men oftast infinner sig den blyga perioden något tidigare. Precis som vid första besöket kan barnet, om det lever i en familj med annat modersmål än svenska, uppleva att ni låter konstigt. I den här åldern är barnet ganska vant vid att förstå en stor del av vad som sägs men plötsligt kommer ni och pratar obegripligt och ändå hör de på ert tonfall att det är något ni vill. Många av er känner säkert igen reaktionen från då ni själva varit i ett land eller sammanhang där ni inte förstår språket.

KVITTO PÅ ERT ARBETE

Det fantastiska när ni kommer på det andra besöket är att ni får en möjlighet att se om förra besöket satt några spår. Hur barnet tar emot de nya böckerna kan ge er en fingervisning om böckerna förknippas med något roligt och spännande. Ni kanske till och med får se ett barn som hanterar boken som en läsare, bläddrar, skannar av sidorna

från vänster till höger och zoomar in på eller till och med pekar på detaljer. Sätt i så fall gärna ord på det inför resten av familjen, även detta är en viktig del i att senare bli en läsare.

Kanske har ni också turen att få se någon av föräldrarna ”pratläsa” lite med barnet precis på det sätt som ni rekommenderat. Dessutom kan familjen ha varit på öppna förskolan eller biblioteket vilket inte var fallet förra gången. Alla dessa iakttagelser stärker en bokstartare och kan ni dessutom formulera er kring det är det värdefullt ifall ni vill att verksamheten ska permanentas i framtiden.

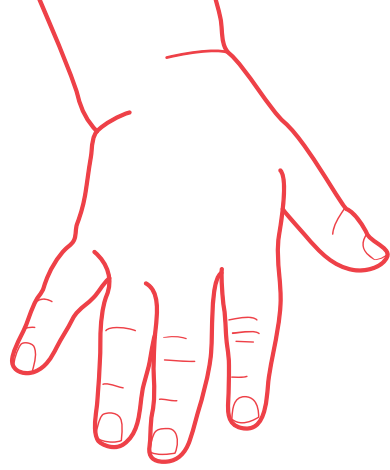
UPPLÄGG

Informationen om Bokstart behöver ni ju inte berätta på nytt. Om det inte är en annan förälder ni träffar. Då är det bra att dubbelkolla att informationen gått fram. Fråga istället om böckerna varit uppskattade och om det kanske finns någon favorit bland dem. Det kan vara bra att informera om hur den pågående grovmotoriska utvecklingen påverkar läsestunderna, som ni läst tidigare. Är ni två bokstartare så bestäm före besöket vem som ska lägga sin koncentration på barnet och vem som talar med föräldern. Men om barnet fattar särskilt tycke för någon av er får ni kanske tänka om.

Givetvis lämnar ni även denna gång över minst en av böckerna till barnet att undersöka. Välj gärna en av de två mest interaktiva och har ni tur kanske det blir en riktig ”knackstund” där även barnet gör sina knackförsök. Att få till en liten lässtund blir kanske inte lika lätt som vid första besöket men istället kanske ni knackar eller upprepar olika ljud i böckerna. Och det kan också inspirera föräldrarna till liknande lekar som dessutom bidrar till att stärka språkutvecklingen. Eftersom barnen i den här åldern varierar mer i utveckling blir största delen av besöket mer av improvisation utifrån det aktuella barnet och den aktuella situationen.

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Nu förstår barnet ännu mer av det som sägs och kan börja ge respons med handlingar, använda några första ”ord” och kanske gester. För föräldrarna blir den här ackumulerade kompetensen också tydligare då barnets handlingar bekräftar just detta. Längre fram kan en del barn bli frustrerade av att ha så mycket inne i sitt huvud som är svårt att få omvärlden att förstå. En del

föräldrar använder medvetet ”babsign” i kommunikationen för att underlätta för sitt barn. En gest är motoriskt mycket lättare att göra för ett barn i den här åldern än att få alla muskler i munnen att formulera begripliga språkljud. Om föräldrarna är observanta på sitt barn kan de ibland upptäcka att barnet själv konstruerar sina egna ”sign”. Svarar omvärlden på dessa kan det utveckla sig till ett kompletterande språk.

När barnet når mognadsstadiet för att uttrycka sig lättare muntligt kommer tecknen långsamt att klinga av. Skulle ni som bokstartare uppfatta att barnet använder ett tecken kan ni gott lyfta detta och uppmuntra familjen att svara på barnets inbjudan till kommunikation. Allt som underlättar barnets önskan om kontakt är positivt. Att som vuxen inte bara överskölja sitt barn med tal utan också ha ro och tålmod att lyssna och iaktta blir kanske ännu viktigare. Som det formuleras på informationsbladet: ”När du ger barnet odelad uppmärksamhet och lyssnar noga känner barnet att du tycker att budskapet är viktigt...”.

OM FAMILJEN INTE KOMMIT IGÅNG

När ni frågar om familjen haft glädje av böckerna kommer några svara att de inte upplever att det fungerar. Det kan finnas många skäl till det. Och tyvärr är just den här perioden (se ovan) inte den bästa att vända detta. Men om ni upplever att familjen verkligen vill göra något åt det finns några tips. Om TV:n slentrianmässigt står på kan ni föreslå att de stänger av när de istället vill umgås kring en bok. TV:n är överlägsen det mesta i att locka till sig vårt fokus. Detsamma gäller ljudet från mobilen som barnet av föräldrarna har lärt sig att reagera på. Det här kan göras korta, korta stunder åt gången och de ska inte tro att de misslyckats om barnets intresse bara håller i sig två minuter. Lite är bättre än inget.

Det bästa är oftast böcker där det ingår att barnet själv får göra något aktivt, som att knacka eller trycka på en knapp för att åstadkomma ett ljud. Lyft också andra saker de kan göra som stimulerar språket, sjunga, ramsa, ljudhärla, berätta och samtala. Kanske är familjens fotoalbum eller bilderna i mobilen intressantare att prata kring eftersom barnet själv finns med där.

BAKTERIER

Eftersom många barn i den här åldern själva kan röra sig fritt kan de föräldrar som oroar sig för bakterier bli ännu oroligare. Om ni upplever att barnet, trots vad ni tidigare informerat om vid förra besöket, inte får äta på boken så försök att ta den informationen på nytt.

AVSLUT

Innan ni går så berätta att detta är det sista besöket. Ofta ser familjerna då ganska ledsna ut, och ni kommer förhoppningsvis känna likadant. Men påminn om att de är välkomna till biblioteket om de har frågor, tankar eller önskar nya böcker. Berätta att ifall de ringer innan de kommer kan ni lättare se till att finnas i disken just då.

Berätta också att de om ett halvår kommer att få ytterligare ett brev. Den här gången med en inbjudan till särskilda bokstartsfestligheter på biblioteket. Förvissa er då om att de vet var biblioteket är placerat. För att hjälpa familjen kan ni också be om deras telefonnummer eller mail (om ni inte redan tidigare fått det) så att ni kan skicka dem en extra påminnelse när det närmar sig. Det kan vara bra att titta lite extra på hur familjen reagerar när ni presenterar detta. Ser ni att de tvekar eller skruvar på sig kan ni kanske fråga lite om hur de tänker kring detta. Har ni tur får ni veta saker som gör att ni kan förbättra era insatser. De flesta bokstartprojekt har erfarenheten att antalet som kommer till arrangemanget vid 18 månader är väldigt lågt.

OM INGEN ÖPPNAR

När ingen verkar vara hemma vid det andra besöket kan det kännas lite extra tråkigt. De här familjerna har ni ju redan etablerat en kontakt med och de är mer införstådda med det hela. Men skälen kan vara många. BVC menar att familjerna i den här perioden blir mer rörliga och kan därför vara svårare att nå. Att skicka ut en extra påminnelse med sms kan vara en idé. Ni kan också fun-

dera på om ni, om ingen är hemma, vill skicka ut ytterligare brev med påminnelse. Samtidigt finns det risk för att, ifall familjen hör av sig, det ställer till det i er planering. Fler familjer än tidigare kommer kanske att kontakta er för att byta tid, nu när de tycker att de känner er. Så att ha ett antal tomma dagar i planeringen eller möjlighet att improvisera lite är klokt.

OM NÅGON TACKAR NEJ

Tackar familjen nej till ett andra besök, trots att de verkat positiva vid första besöket då ni informerade om detta, är det lätt att bli extra fundersam och ledsen. Har vi missuppfattat deras inställning, har de hört något ofördelaktigt om oss, osv? Känn er för om ni kan få veta lite mera. Men kom också ihåg att det kan vara så att något hänt i familjen som gör att det verkligen inte passar med besök. Något som inte alls handlar om er. Som tidigare är det ju bra att istället kunna erbjuda dem att hämta påsen på biblioteket. Och precis som när det gäller samma erbjudande vid 6 månader är det en fördel om det är en bokstartare som lämnar över materialet eller att kollegorna på enheten är väl införstådda med hur de ska utveckla det till ett enklare bokstartsbesök. Viktigt också att ni upprättar någon form av noteringssystem för det.

UPPFÖLJNING

När ni gjort hembesök till familjer med 6-månadersbarn under en tid kan ni komma på saker ni är tveksamma till hur väl det fungerar. Kanske har ni tankar om förändringar ni skulle vilja göra. Andra besöket är ett bra tillfälle att höra sig för med föräldrarna. Kanske vill ni höra om någon av de första böckerna blivit en särskild favorit eller om något material ni lämnat efter er varit av mindre intresse. Nästa gång ni träffar dem kommer det att ske i ”klump” och det är inte lika lätt att få till ett förtroligt samtal.

FÖRSTA GÅNGEN

Precis som under besöken till 6-månadersbarn kommer ni vid andra besöket att vara med om situationer för första gången. Och det gäller att fortsatt vara ödmjuk inför sig själv och ha tålmod med att det tar tid att lära nytt. Ni gör något väldigt konkret och speciellt och de flesta familjer är väldigt tacksamma för den service ni ger. Ni gör skillnad!

FRAMTID

Kulturrådets pilotprojekt i Göteborg är nu avslutat. Bokstart däremot fortsätter. Sedan några år tillbaka pågår ett omfattande jämlikhetsarbete i vår stad där vikten av att arbeta familjecentrat och med ett läsfrämjande arbetssätt har en framskjuten plats. Här passar Bokstart in som en naturlig del. Genom kommunala medel från Jämlikt Göteborg och mobiliseringsfrågan Staden där vi läser för våra barn drivs Bokstart sedan våren 2018 i tolv områden som staden särskilt vill prioritera.

Målgruppen är alla familjer där någon förälder fått sitt första barn eller sitt första barn i Sverige. För att definiera dessa barn krävs en tät samverkan med barnhälsovården som dessutom kan förbereda familjerna på våra besök vid kontrollen på BVC då barnet är 4 månader. Redan nu kan vi se att antalet familjer som vi får kontakt med ökat stort i antal. Istället för 5 bokstartare är vi numera 16 stycken, vi lär känna nya områden och många fler familjer. Det förändrade arbetssättet gör att vi på nytt befinner oss i en utforskningsfas där vi prövar oss fram. Resultatet är inget vi vill hålla för oss själva utan vi hoppas att få återkomma...

*Alla barn borde få ett Bokstartsbesök!
Vi ser framtiden an med den förhoppningen.*

Göteborgs
Stad

I Göteborg har vi arbetat tre år med Kulturrådets pilotprojekt Bokstart, och nu delar vi med oss av våra erfarenheter. Det vi har skrivit ska inte ses som en manual utan som en vägledning med råd att ta del av, kanske pröva och ta ställning till. Vi hoppas att ni ska ha glädje och nytta av *3 år med Bokstart*. Och som vi brukar säga: Om någon frågar er om ni vill bli bokstartare svara JA!

Ni kommer inte att ångra er!

Bokstart